

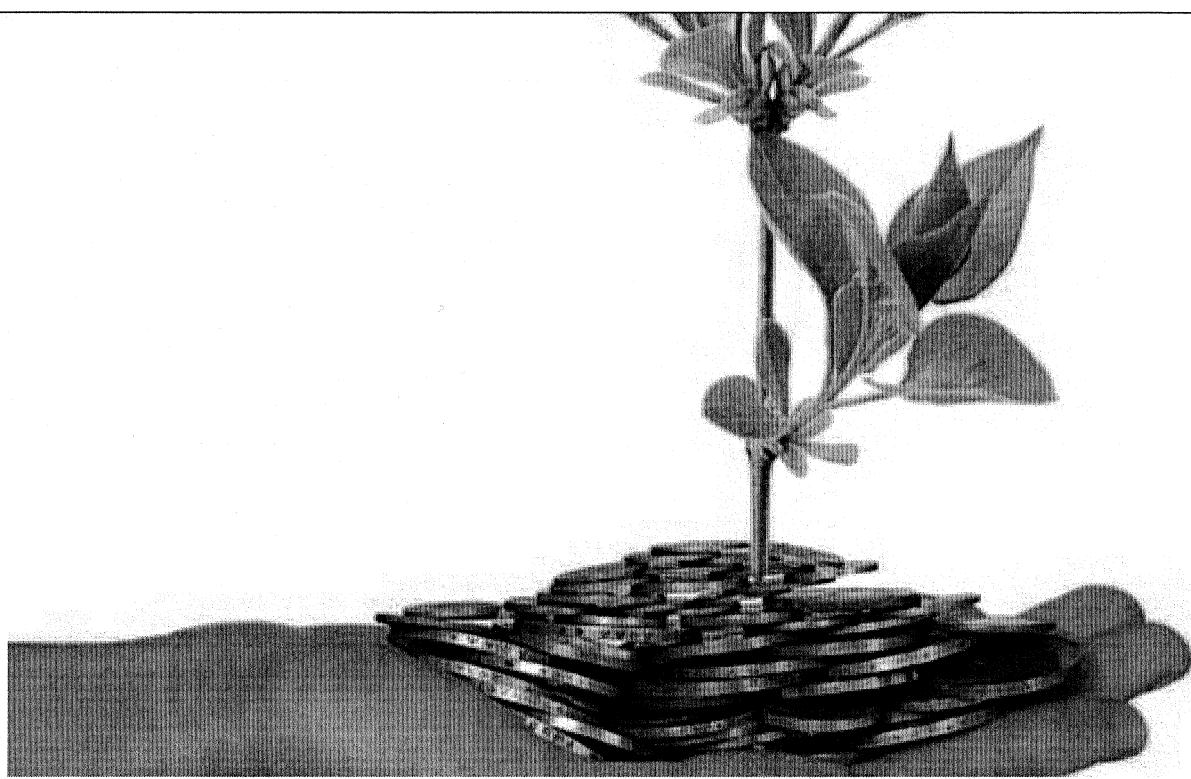
Ljudska univerza Radovljica
Kranjska cesta 4, Radovljica

Gradivo za interno uporabo
Poklicno tehniško izobraževanje
EKONOMSKI TEHNIK PTI

INTERNO GRADIVO

M2 DELOVANJE GOSPODARSTVA IN EKONOMIKA POSLOVANJA

Sklop 1: RAZVOJ IN DELOVANJE GOSPODARSTVA

Avtor: Nataša Pfajfar

GOSPODARJENJE IN REŠEVANJE EKONOMSKEGA PROBLEMA

GOSPODARSTVO

- Je celota vseh načrtnih, premišljenih človekovih dejavnosti za pridobivanje dobrin za zadovoljevanje človeških potreb.
- Gospodarstvo se razvija v štirih fazah gospodarskega procesa
 - proizvodnja
 - razdelitev

- menjava
- Potrošnja

Udeleženci v gospodarstvu

- **GOSPODINJSTVA**
- **Imajo potrebe**
- **Kupujejo in porabljajo izdelke in storitve**
- **PODJETJA**
- **Zadovoljujejo potrebe**
- **Proizvajajo in prodajajo**

- **Država**
- **Finančne organizacije**
- **Tujina**
- Osnovne gospodarske enote so podjetja kot nosilci izvajanja gospodarskih dejavnosti.
-

Gospodarjenje nekoč

- Živeli v rodovih, proizvajali dobrane za lastno porabo
- Obdelovali zemljo, ukvarjali z živinorejo
- Naturalno, zaprto gospodarstvo
- Ni bilo menjave dobrin
- Kar so potrebovali ustvarili sami

Pozneje

- Prišlo do delitve dela in specializacije
- pride do menjave
- Blagovno gospodarsvo
- Najprej menjava blago za blago – razvil se je trg
- Blagovna menjava ni bila praktična, zato so uvedli denar

Danes

- Menjava razpadla na dva dela:
- Prodajo (blago za denar)
- Nakup (denar za blago)

Kaj je ekonomija?

- To je znanstvena veda o gospodarstvu.
- Proučuje gospodarske pojave
- Oblikuje ekonomske zakonitosti, ki pojasnjujejo, kako se gospodarstvo odvija
- Ekonomisti proučujejo, kako najbolj učinkovito uporabiti redke dobrine, da z njimi zadovoljimo čim več potreb

POTREBE

- So gonilo gospodarstva
- Je občutek pomanjkanja nečesa
- Če je potreba dovolj močna stopimo v aktivnost, da odpravimo potrebo
- Skozi čas se spreminja, z gospodarskim razvojem se povečujejo in so neomejene (dimni signali – mobitel)

- Ločimo:

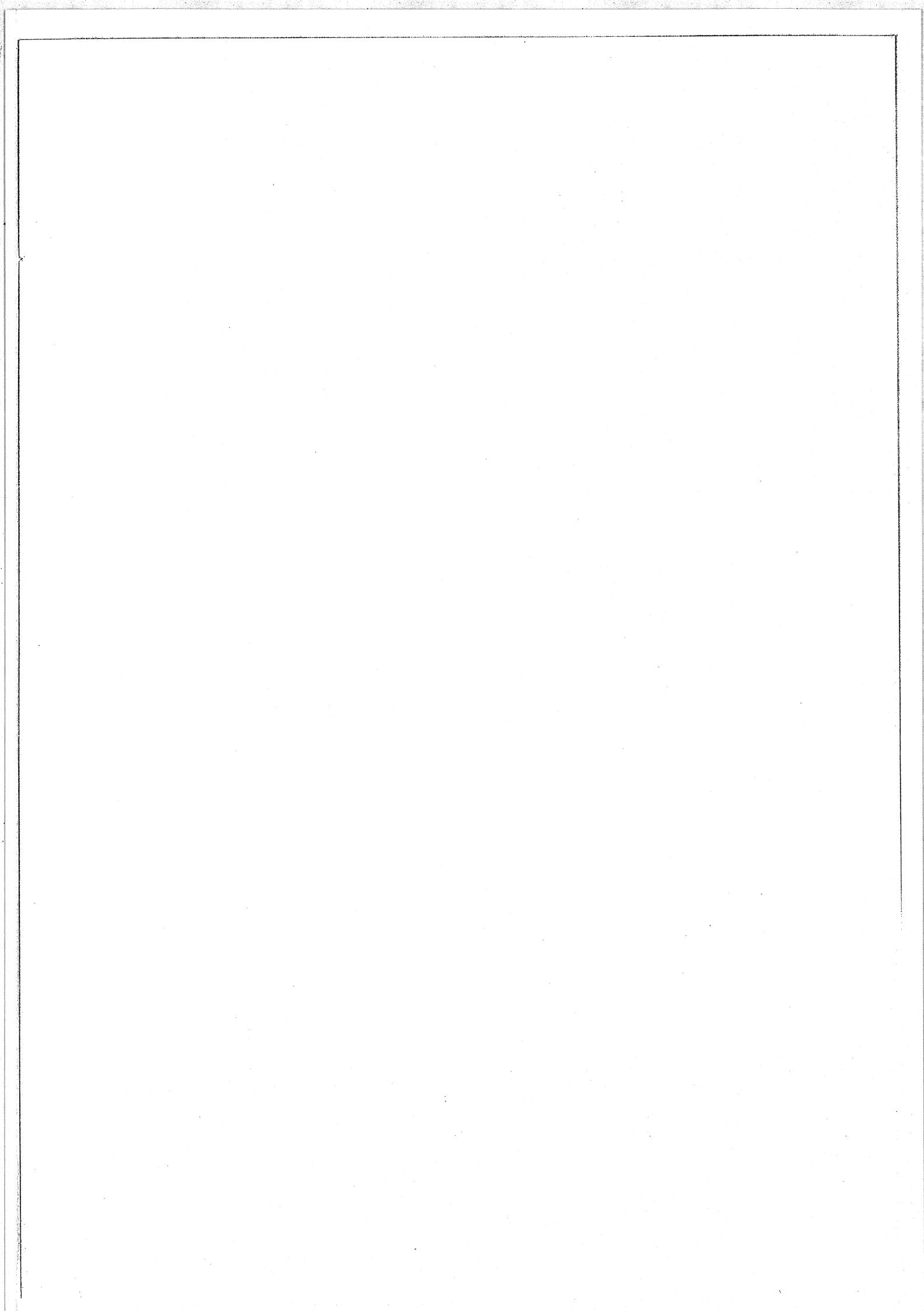
 1. Osnovne življenske potrebe (hrana, piča, obleka..)
 2. Luksuzne potrebe – z njimi si olajšujemo in izboljšujemo življenje
 3. Družbene potrebe – ceste, bolnišnice..

Dobrine

- Dobrine so sredstva ali izdelki s katerimi zadovoljujemo človeške potrebe
- Ločimo:
 - Potrošne dobrine: uporabljamo v gospodinjstvih, kupujemo na trgu, namenjene takojšnji potrošnji
 - Kapitalne ali investicijske dobrine: namenjene podjetjem in se uporabljajo za proizvodnjo novih dobrin (surovine, stroji..)

- Komplementarne dobrine – za zadovoljitev potreb potrebujemo več dobrin: prevoz – avto – avtomobilsko zavarovanje – zimske gume

- Dobrine zadovoljujemo z proizvodnjo določenih dobrin. Vse človek ne proizvaja sam.
- Podjetja na TRGU prodajajo dobrine
- Posameznik, organizacije jih na TRGU kupujejo
- Dobrina, ki se prodaja na trgu ima svojo tržno ceno in jo imenujemo TRŽNO BLAGO

EKONOMSKI PROBLEM

- Relativna redkost dobrin – dobrin manj kot jih potrebujemo – temeljni ekonomski problem
- Razvita družba ne more rešiti temeljnega ekonomskega problema
- Količina dobrin in storitev, ki bi jo žeeli ljudje porabiti bistveno presega količino, ki jo zmoremo proizvesti, poleg tega pa obseg potreb nenehno narašča

Dobrine proizvajamo s pomočjo proizvodnih dejavnikov:

- delavcev,
- naravnih bogastev,
- strojev

Sredstva, ki so na voljo za proizvodnjo so omejena, zato tudi proizvedemo omejeno količino koristnih dobrin.

- Obstajajo tudi nekatere potrebe, ki jih ne moremo zadovoljiti z denarjem. Te so:
- potreba po ljubezni,
- potreba po zdravju.

Splošno načelo gospodarjenja – načelo mini - maks

- Z minimalno, najmanjo porabo proizvodnih dejavnikov želimo doseči določen rezultat
- Z danim obsegom proizvodnih dejavnikov želimo doseči največji možni rezultat - učinek

Nujnost izbire in alternativni stroški

- Odločamo se, katero potrebo bomo zadovoljili
- Moramo se odpovedati zadovoljitvi druge potrebe
- Izgubljena možnost se imenuje alternativni strošek

Ekonomski osebki

To so vsi, ki vsakodnevno rešujejo ekonomski problem. Poznamo:

1. posamezniki, gospodinjstva – z omejenimi sredstvi kupujemo dobrine na trgu
2. podjetja – proizvajalci ali izvajalci storitev – uporabljajo proizvodne dejavnike in se odločajo o različnih možnostih

- država – lahko nastopa kot proizvajalec (komunalne storitve) in kot porabnik (nakupi šol)

VSI EKONOMSKI SUBJEKTI TVORIJO EKONOMSKI SISTEM

Temeljna ekomska vprašanja

- Kaj in koliko?

Odločiti se moramo, katere vrste in kolikšno količino bomo proizvajali.

Pri izbiri moramo upoštevati načelo, da najprej zadovoljujemo najbolj nujne potrebe; letalo – domovi za ostarele.

- Kako proizvajati?

Različne kombinacije produkcijskih faktorjev; izberemo najbolj učinkovito kombinacijo v skladu s splošnimi načeli gospodarjenja.

- Za koga proizvajati?

Koliko dobijo delavci za svoje delo, koliko lastniki za uspešno organizirano proizvodnjo

Vprašanje je vezano na drugo fazo – razdelitev.

Kdo rešuje ekonomska vprašanja

Razporejanje dohodka:

- Posamezniki se sami odločamo – svobodno, katere potrebe bomo zadovoljili (glede na korist)
- Podjetja pa se odločajo tako, da bodo imela kar največ koristi, oziroma dobička

- Ponudniki in proizvajalci se srečajo na trgu
- Srečata se ponudba (S) in povpraševanje (D)

- Če je D večje od S – pripravljeni kupiti po višji ceni; cena raste – vstopijo še drugi proizvajalci, pripelje do tega, da S večja od D in cena počasi pada, drugače ne prodamo.

- Cena in količina blaga nihata pod vplivom tržnega ravnotežja
- Oblikujeta se tržna cena in tržna količina
- Tržni mehanizem se oblikuje samodejno, pod vplivom množice ponudnikov in povpraševalcev

Vpliv države

- Pri nekaterih produktih pa tržni mehanizem ne deluje optimalno
- Zato v sistem vstopi država
- Organizira dejavnosti, ki se v tržnem mehanizmu ne bi razvile, so pa nujne za življenje družbe: zdravstvo, šolstvo, komunala..

- Sistem v katerem o večini ekonomskih vprašanj odloča trg, deloma pa se vmeša država – SOCIALNO TRŽNA GOSPODARSKA UREDITEV – tudi SLO

**PRAZVOJ IN DELOVANJE
GOSPODARSTVA – PROIZVODNJA**
2. PREDAVANJE

Nataša Pfajfar

- Ljudje potrebujejo hrano, pijačo, stanovanje
- Podjetja potrebujejo za proizvodnjo stroje, energijo, material..
- Vse te dobrine moramo proizvesti
- Proizvodnja je proces v katerem človek spreminja naravne dobrine tako, da lahko zadovolji svoje potrebe
- S proizvodnjo nastane nova vrednost – proizvodi – materialne dobrine in storitve

- Glede na vrsto proizvoda poteka proizvodnja v treh v sektorjih dejavnosti:
 1. Primarni sektor – pridobiva in predeluje proizvode iz narave: poljedelstvo, živinoreja, ribištvo –
 2. Sekundarni sektor - predeluje proizvode, ki jih je pridobil primarni sektor v materialne proizvode – avtomobilска, živilska obutvena industrija

3. Tertiarni sektor – ustvarja nematerialne proizvode, opravlja storitve – trgovina, transport, turizem

- Sektorska sestava gospodarstva
- Do 19. stoletja prevladovala kmetijska proizvodnja, kasneje industrijska, po letu 1975 pa storitvena, danes so pomembne tiste, ki temeljijo na znanju in informacijah.

- Proizvodni dejavniki glede na dohodek lastnika

To so viri, sredstva in storitve, ki jih potrebujemo za proizvodnjo. Ločimo:

- Delo; je zavestna človekova dejavnost, pri kateri uporablja svoje zmožnosti, znanje sposobnosti in motivacijo
- Narava (zemlja) so viri, ki se nahajajo v naravi: zemljišča, gozdovi, surovine, rude, energetski viri

- Kapital so vsa proizvedena sredstva, ki jih uporabimo za proizvodnjo

1. Delo

Je zavestna človekova dejavnost.

Delo naj bo opravljeno uspešno in učinkovito.

Uspešnost presojamo glede na cilj, ki smo si ga zastavili, učinkovitost pa pomeni čim manjšo porabo sredstev za doseganje danega cilja.

Človekove zmožnosti so pridobljene in prirojene, razvijejo se kot posledica samoaktivnosti

Proizvodnja poteka hitreje in bolj učinkovito, če obstaja delitev dela. Vsak opravlja delo za katerega se je izučil, izobrazil in usposobil.

2. Kapital

So vsa sredstva, ki jih ne porabimo v končni proizvodnji, ampak jih usmerjamo za proizvodnjo nekih novih vrednosti, za proizvodnjo.

Izvirajo iz prihrankov.

Lastnik prihrankov ima dve možnosti:

- Kot podjetnik sam opravlja gospodarsko dejavnost – naložbe
- V banko - obresti

3. Narava

Sem spadajo zemljišča, gozdovi, surovine, rude in energetski viri.

S čedalje večjo proizvodnjo onesnažujemo in izčrpavamo naravne vire, ki se le delno obnavljajo.

Poslovni izid

A - Stroški proizvodnje

Proizvodnji dejavniki se porabljajo in obrabljajo, kar povzroča stroške

1. Delavci – mezda

2. Stroji – se obrabijo – obrabljeno vrednost predstavlja stroške amortizacije. Ko bo stroj popolnoma obrabljen bo podjetje z zbranim zneskom amortizacije kupilo novega.

3. Predmeti dela se v proizvodnji porabijo usnje – čevelj.

Strošek je torej v denarju izražena poraba proizvodnih dejavnikov.

Podjetja so v zadnjem času preselila enostavno proizvodnjo v manj razvite države prav zaradi stroškov.

Celotni prihodek

- Proizvedene izdelke podjetje prodaja na trgu.
- Vrednost, ki jo iztrži je celotni prihodek, odvisen je od količine prodanih izdelkov in od cene.

Dobiček

- Podjetja morajo s prihodki najprej pokriti vse stroške, le tako bodo lahko ponovno organizirala proizvodni proces.
- Če so prihodki večji od odhodkov je poslovalo uspešno – dobiček, v nasprotnem primeru pa izguba.

- V tržnem gospodarstvu pripada dobiček lastniku kapitala, nekaj pa ga v uspešnih podjetjih pripada tudi delavcem.
- Podjetja povečujejo dobiček tako da:
 - Povečajo celotni prihodek
 - Zmanjšajo stroške

Rast podjetja

- Dobiček pripada lastniku podjetja kot nagrada za uspešno poslovanje. Zato lahko dobičel porabi za:
 - svojo končno potrošnjo (nakup avta),
 - Prihrani – akumulira in naloži v razširjeno proizvodnjo.

- Če podjetnik nameni ves svoj dobiček za svojo potrošnjo, bo začel naslednji proizvodni proces z enakim kapitalom. Če pa bo dobiček akumuliral, bo povečal in izboljšal kapital. Proizvajal bo učinkoviteje, sodobnejše in privlačnejše izdelke. Zato bo imel v prihodnosti še več dobička. Čim več dobička bo akumuliral, tem hitreje se bosta povečevala njegov kapital in dobiček - OPLAJANJE KAPITALA

- Podjetnik se sam odloča, ali bo dobiček akumuliral ali ne.
- Če želi ostati dolgoročno konkurenčen, mora nujno akumulirati, drugače bo zaostal v razvoju, druga podjetja bodo z akumuliranjem pridobila sodobnejšo in učinkovitejšo opremo.

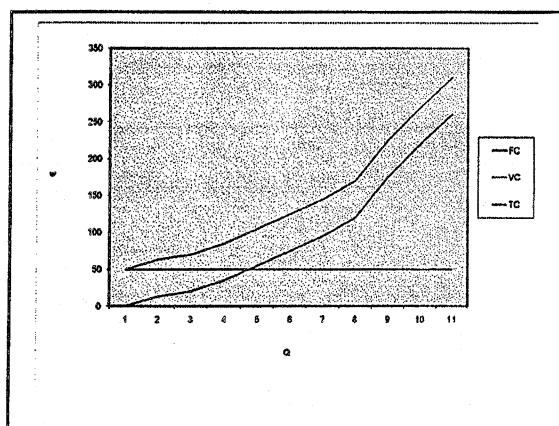
Tehnična opremljenost dela

- Razmerje med vrednostjo delovnih sredstev in številom delavcem imenujemo tehnična opremljenost dela. Odvisna je od tehničnih značilnosti proizvodnje v panogi.
- Energetika, strojna industrija, proizvodnja motornih vozil – kapitalsko intenzivne dejavnosti – visoka vrednost delovnih sredstev na delavca, stroški plač majhni, stroški amortizacije veliki

- Delovno intenzivne dejavnosti so predvsem storitve, kmetijstvo in lahka industrija – stroški plač visoki.

Stroški

- CELOTNI STROŠKI = Fiksni stroški + variabilni stroški

- Celotni stroški so seštevek spremenljivih in stalnih stroškov
- Če podjetja proizvedejo več imajo praviloma tudi više stroškov saj porabijo več surovin, materiala, potrebujejo več delavcev – **SPREMENLJIVI STROŠKI**
- Nekateri stroški pa ob večanju proizvodnje ne naraščajo – stroški najemnin, ogrevanja, obstajajo celo takrat, ko proizvodnja ne teče – **STALNI STROŠKI**

- Pri majhnem številu proizvodov prevladujejo stalni stroški, pri večjem številu pa variabilni.

Mejni stroški

- Vsaka dodatna proizvedena enota proizvodne dobrane poveča celotne stroške
- Ta prirastek stroškov imenujemo mejni stroški.
- Izračunamo jih kot razliko med celotnimi ali spremenljivimi stroški dveh zaporednih količin proizvodnje
- Ob povečanju proizvodnje so mejni stroški sprva majhni, potem pa začnejo naraščati

Povprečni stroški

- To so celotni stroški (fiksni in variabilni), ki odpadejo na enoto proizvoda
- Izračunamo jih tako, da celotne stroške delimo s številom proizvodov

KAZALNIKI UČINKOVITOSTI POSLOVANJA

Poslovanje podjetja ne bo učinkovito, sicer podjetje ne bo konkurenčno. Učinek poslovanja mora biti čim večji v primerjavi z vloženimi sredstvi.

Učinkovitost presojamo s kazalniki, ki so:

- Gospodarnost (ekonomičnost) poslovanja
- Donosnost kapitala (rentabilnost)
- Produktivnost dela

- Skoraj ni možno, da bi bilo podjetje uspešno v vseh kazalnikih. Glede na to, da je dobiček temeljni motiv gospodarjenja, je temeljno merilo donosnost.

Gospodarnost poslovanja – ekonomičnost

- Je razmerje med celotnimi prihodki in celotnimi stroški prodanih proizvodov
- Proizvodna je gospodarna, če je vrednost proizvodnje večja od stroškov
- Če je vrednost proizvodnje manjša enaka stroškom je gospodarnost 1 – to imenujemo prag gospodarnosti.

Donosnost kapitala, rentabilnost

- Je razmerje med ustvarjenim dobičkom in vloženim kapitalom.

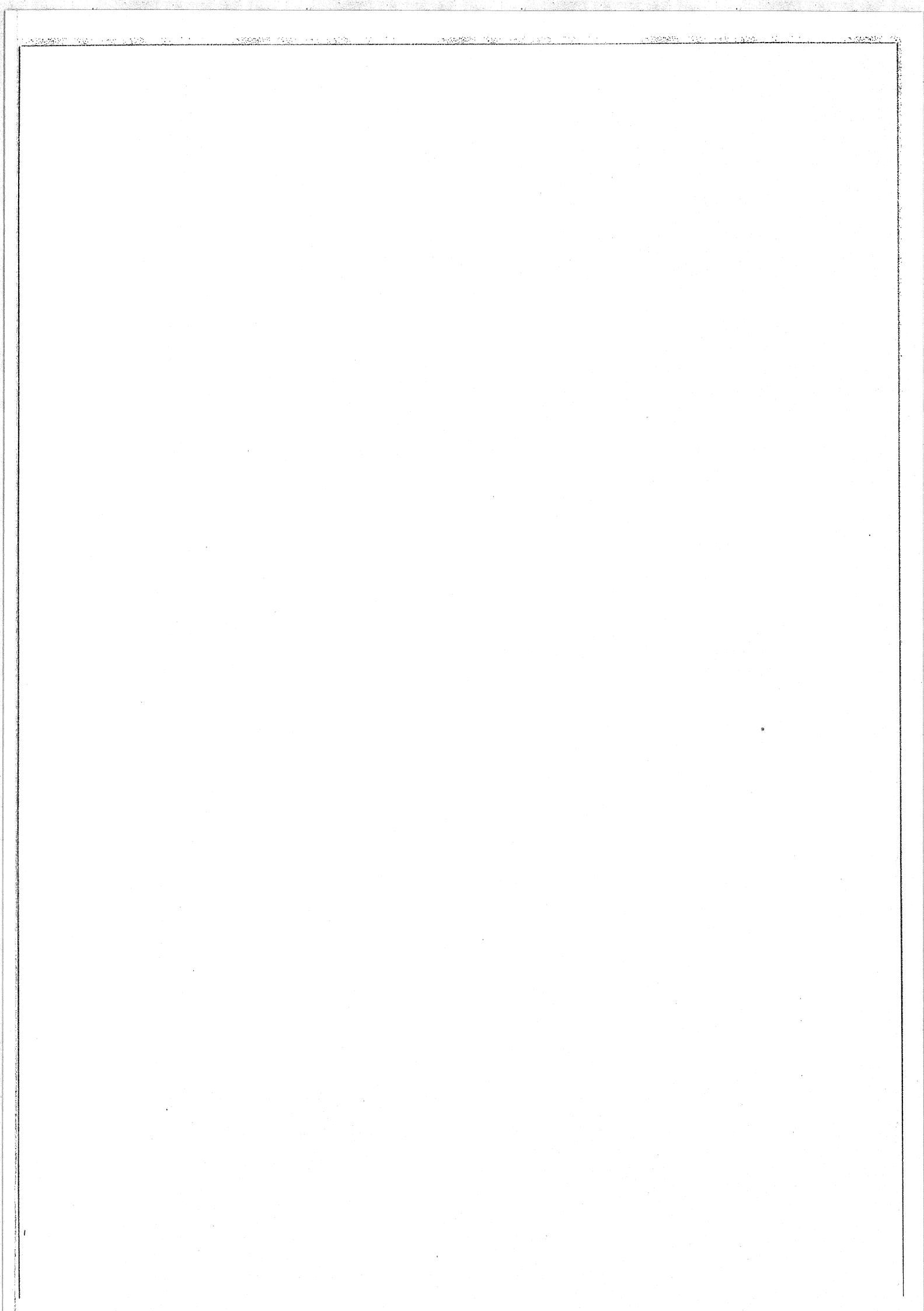
Ustvarjeni dobiček/vloženi kapital * 100

- Izražamo jo s profitno mero
- Je osnovno merilo investiranja – vlagamo tja, kjer je donos

Produktivnost dela

- Je razmerje med proizvodnjo in številom delavcev
- Pokaže kakšno število izdelkov izdela delavec v določenem času.
- Lahko je:
 - količinska produktivnost; kaže količino proizvoda na delava; za primerjavo med podjetji iste panoge

- Vrednostna produktivnost dela – vrednost proizvodnje na delavca – za primerjave med dejavnostmi

RAZVOJ IN DELOVANJE
GOSPODARSTVA-
TRG IN KONKURENCA

Nataša Pfajfar

- Vsi imamo temeljni ekonomski problem – dobrin je premalo za zadovoljevanje vseh potreb.
- Posamezniki ga občutimo kot pomanjkanje denarnega dohodka, družba pa kot pomanjkanje proizvodnih dejavnikov.
- Zato smo posamezniki, podjetja in družba ekonomski osebki, saj moramo gospodariti z omejenimi sredstvi.

- Gospodarska dejavnost zajema štiri faze: proizvodnjo, razdelitev, menjavo in potrošnjo dobrin.
- Najpomembnejša je proizvodna, saj omogoči druge faze.
- Med ekonomskimi subjekti sta dva tokova – stvarni in denarni. Potekata v nasprotni smeri in se nikoli ne smeta prekiniti.

- Ekonomski subjekti moramo odgovarjati na tri temeljna ekonomska vprašanja: Kaj in koliko, kako in za koga proizvajati.
- Država lahko uporablja različne mehanizme ekonomske izbire – različne kombinacije tržnega mehanizma in poseganja države.
- Temeljna ekonomska sistema sta: - liberalno-tržni in socialno – tržni.

- Pojem trga

Živimo v tržnem gospodarstvu, saj dobrin večinoma ne proizvajamo sami, temveč jih kupujemo.

Proizvedemo sami:

Kupimo na trgu – so blago:

- Na trgu tako nastopajo tržni osebki:

- Ponudniki oz. prodajalci

- Povpraševalci oz. kupci

Ponudniki blago ponujajo, kupci pa po blagu povprašujejo

V obeh vlogah lahko nastopajo trije ekonomski subjekti: posameznik, država, podjetja.

- Preko tržnih subjektov na trgu delujeta:
- Ponudba (vse tržne sile, ki vplivajo na pripravljenost ponudnikov za prodajo)
- Povpraševanje (vse tržne sile, ki vplivajo na povpraševanje kupcev za nakup)

- Trg je stečišče ponudbe in povpraševanja, kjer se oblikujeta cena in količina zamenjanega (kupljenega in prodanega) blaga

• Vrste trgov

- Trg potrošni dobrin
- Trg proizvodnih dejavnikov

Ni nujno da je trg fizični prostor. Trg lahko poteka tudi virtualno (na spletu, po telefonu)

Kadarkoli se srečata ponudba in povpraševanje se ustvari trg. Dandanes je večina trgov mednarodnih ali celo globalnih. Na ožjem geografskem območju poteka predvsem menjava storitev ali hitro pokvarljivega blaga.

- Konkurenca na trgu

Na trgu obstaja konkurenca – tekmovanje tržnih osebkov, da bi čim uspešneje prodali ali kupili blago.

Ob preveliki ponudbi je konkurenca med ponudniki, ob velikem povpraševanju pa med povpraševalci.

- Prodajalci lahko konkurirajo na različne načine:
- Cenovna konkurenca – pri enakem izdelku različnih konkurentov je odločilni dejavnik nakupa cena
- Necenovna konkurenca – kadar so pri nakupu odločilni drugi dejavniki (blagovna znamka, proizvajalec, moda) in cena ni najpomembnejši dejavnik

- Oblikovanje cene

Cena ni vnaprej določena, temveč se oblikuje samodejno, odvisno od ponudbe in povpraševanja.

Večinoma odstopa od pričakovanj tržnih subjektov, zato vpliva na njihovo ravnanje (ob previsoki ceni kupci ne povprašujejo po izdelku)

Na oblikovanje cen vpliva tudi konkurenca.

- Cena daje ponudnikom in povpraševalcem odgovore na tri temeljna ekomska vprašanja glede proizvodnje in potrošnje in sicer kaj, koliko, kako in za koga.

- Povpraševanje

Posameznik je vsak dan v vlogi povpraševalca.
Povprašuje po hrani, pičači, oblačilih.

- Sem štejemo vse tržne sile, ki vplivajo na pripravljenost povpraševalcev – kupcev, da v določenem času in prostoru kupijo določeno količino blaga po določenih cenah.

- Ločimo: - povpraševanje posameznika oz. individualno povpraševanje,
- povpraševanje na trgu oz. agregatno ali tržno povpraševanje, kot vsoto vseh individualnih povpraševanj.

- **Dejavniki povpraševanja**

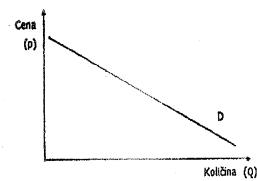
Na količino po kateri kupec povprašuje vplivajo:

- potrebe kupca
- dohodek kupca
- cena dobrine
- znižanje cene komplementarne dobrine
- povečanje cene substitutne dobrine

- **Splošni zakon povpraševanja:**

Kupci so pri nižjih cenah pripravljeni kupiti večje količine kot pri višjih cenah. Tako lahko funkcijo povpraševanja tudi narišemo:

SLIKA: FUNKCIJA POVPRAŠEVANJA

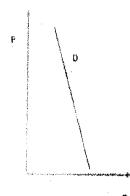
- Obseg povpraševanja se spreminja v nasprotni smeri cene blaga, oziroma so kupci pri visokih cenah pripravljeni kupiti manjše količine kot pri nizkih cenah. Zato je krivulja padajoča.

- Elastičnost povpraševanja

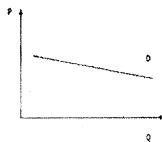
- Razlikujemo:

1. neelastičnem povpraševanju, obseg povpraševanja glede na spremembo cene blaga se spremeni v manjši meri.,
2. usklajeno elastično povpraševanje, kupci se odzovejo na spremembo cene v enaki meri,
3. elastično povpraševanje, kupci se na spremembo cene odzovejo v večji meri.

SLIKA: NEELASTIČNO POVPAŠEVANJE

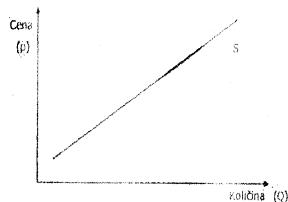
SLIKA: ELASTIČNO POVRAŠEVANJE

- **Ponudba**
- **Sem** štejemo vse tržne sile, ki vplivajo na pripravljenost proizvajalcev – ponudnikov, da v določenem času in prostoru na trgu ponudijo določeno količino blaga po določenih cenah.
- Ponudniki so pri različnih cenah pripravljeni ponuditi različne količine blaga. Ali bodo na trgu nastopili ali ne, se odločajo s pomočjo primerjave lastne cene s prodajno ceno.

- **Višje kot so** cene, večje količine so ponudniki pripravljeni ponuditi na trgu.
- Tako lahko funkcijo ponudbe tudi narišemo:

SLIKA 21: FUNKCIJA PONUDBE

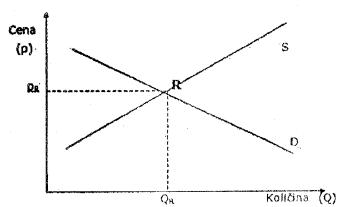
- **Funkcija ponudbe (S-Supply)** je rastoča, kar pomeni, da so ponudniki pripravljeni ponuditi večje količine blaga pri visokih cenah in manjše količine blaga pri nižjih cenah.
- **Splošni zakon ponudbe:**
Trdi, da se obseg ponudbe spreminja v isti smeri spremembe cene blaga.

- **Elastičnost ponudbe**
- **Razlikujemo elastično ponudbo**, ko se obseg ponudbe glede na spremembo cene spremeni večji meri in neelastično ponudbo, kjer je sprememba obsega ponudba manjša od spremembe cene blaga.
- $|\eta_s| < 1$ ponudba je neelastična
- $|\eta_s| = 1$ ponudba je usklajeno elastična
- $|\eta_s| > 1$ ponudba je elastična

- Tržno ravnotežje

Tržno ravnotežje je doseženo, to je točka, kjer je ponujena količina blaga pri določeni ceni enaka količini blaga, ko so jo kupci, pri tej ceni pripravljeni kupiti. Govorimo o tržni ceni (p_R) in ravnotežni količini (Q_R).

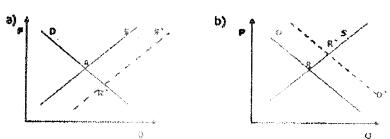
SLIKA: TRŽNO RAVNOTEŽJE

- Iz slike lahko razberemo, da je tržno ravnotežje (R) na presečišču obeh funkcij (D in S).

Skicirajte najprej namišljeni osnovni tržni ravnotežji in potem vrišite spremembo ter pojasnite, kaj bi se zgodilo z ravnotežno ceno in ravnotežno količino, če se:

- znižajo proizvodni stroški;
- zniža cena komplementarne dobrine.

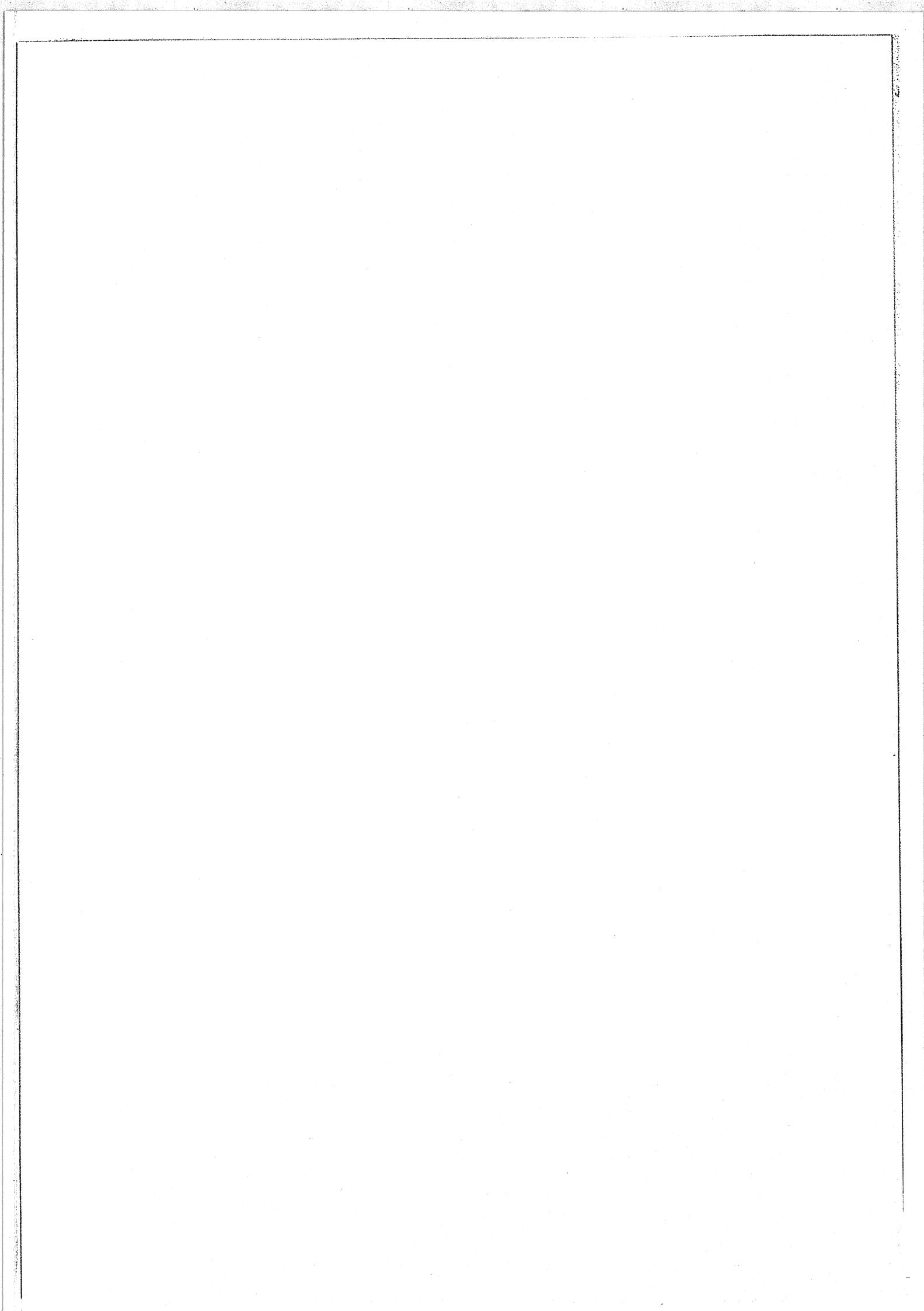

Odgovor a:

Znižanje proizvodnih stroškov vpliva na površje kriterijev ponudbe, kot kaže tržna skica.
Novo ravnotežje (tako vzdolje) je znižana cena in povečanje ravnotežne količine.

Odgovor b:

Znižanje cene dopolnilne dobrine vpliva na premik povračevanja.
Novo ravnotežje tako prinaša višje tržne cene, pa tudi količine.

Razdelitev, denar

Nataša Pfajfar

Razdelitev

- **Je druga faza gospodarskega procesa, v kateri lastniki proizvodnih dejavnikov dobijo plačilo za svoje sodelovanje v fazi proizvodnje**
- **Je pomembna za posameznika**
- **Je pomembna za državo**
- **V razdelitvi se določa delež posameznika oz skupine v družbenem produktu**

- **Razdelitev se odvija s pomočjo tržnega mehanizma, dohodki ekonomskih subjektov so odvisni od njihove tržne uspešnosti.**
- **Delimo dohodek.**
Dohodke poimenujemo:
 - **Mezda ali plača – dohodek lastnika delovne sile**
 - **Dobiček je dohodek lastnika kapitala**
 - **Renta je dohodek lastnika zemlje**
 - **Obresti so dohodek lastnika denarja**

- Obseg dohodkov vpliva na kakovost življenja.
- Višina dohodka vpliva:
- ❖ Motiviranost z vključevanje v gospodarski proces
- ❖ Razvoj gospodarstva – nizki dohodki – majhno povpraševanje – selitev v druge panoge – zamrla določena gospodarska aktivnost

- Tržni mehanizem pri razdelitvi ni dovolj učinkovit.
- Nastopi država s svojimi ukrepi:
 - ❖ Obdavči visoke dohodke delavcev
 - ❖ Obdavči dobičke podjetij
 - ❖ Socialni transferi

Država želi ublažiti neenakost med prebivalstvom.

• Mezda – plača

- To je plačilo za storitve, ki jih opravi delavec v določenem proizvodnem procesu.
- Plača je dogovor med delavcem in delodajalcem, pri čemer je potrebno upoštevati:
- Ceno dela na trgu
 - Različna zakonska določila, ki opredeljujejo višino plače
 - Oceno delodajalca o pozitivnem prispevku delavca

- V gospodarstvu so plače odvisne tudi od :
- Uspešnosti podjetja
- Poslovne politike lastnikov podjetij

Pojmi:

- Bruto – plača ; predstavlja strošek za delodajalca. Vključuje netoplačo ter akontacijo dohodnine – davek iz plač in prispevke za socialno varnost
- Neto – plača; je plača delavca, pri kateri še niso vključeni odbitki in dodatki k plači
- Nominalna plača; v denarnih enotah izražen absolutni znesek plače, ki jo prejme posamezni delavec. Dobimo tako, da ji pristejemo vse dodatke in odštejemo vse odbitke.

- Realna plača – količina dobrin, ki jih je možno kupiti z nominalno plačo.

Kaj iščemo pri zaposlitvi?

1. Osebna rast

- Vlaganje v ljudi
- Razvoj in usposabljanje
- Sistem zagotavljanja uspešnosti
- Napredovanje na poklicni p

2. Privlačna prihodnost

- Vizija in vrednote
- Podoba in ugled podjetja
- Deležništvo

3. Plače, nagrade in ugodnosti

- Osnovna plača
- Plačilo po uspešnosti
- Ugodnosti in posredna plačila
- Priznanja in praznovanja uspehov

3. Dobro delovno okolje in razmere

- Usmerjenost k ljudem
- Vodenje
- Sodelavci
- Značilnosti dela
- Vključenost v dogajanje
- Odporno komuniciranje

Tipična sestava slovenskih plač in nagrad

- **Osnovna plača** (poln delovni čas, normalni pogoji dela, normalna uspešnost)
- Dodatki za posebne obremenitve, neugodne vplive okolja, nevarnost pri delu in manj ugodni delovni čas (nadure, izmensko delo, nočno delo, vročina, vlaga, ipd.)
- **Dodatek za delovno dobo** (vsa delovna doba) in stalnost (delovna doba v podjetju)

- **Ugodnosti**, kot so pokojniško, zdravstveno in socialno zavarovanje
- **Bonite**, na primer uporaba službenega avtomobila, mobilnega telefona ali prenosnega računalnika v zasebne namene, kredit po obrestni meri, ki je nižja od tržne, popusti pri nakupu izdelkov, dodatna zavarovanja)
- Nadomestila za čas, ko delavec ne dela (plačilo med dopustom, v času bolniške odsetnosti, porodniške, plača v primeru čakanja na delo)

- **Plačilo za delovno uspešnost** (individualna oz. skupinska uspešnost)
- **Plačilo za uspešnost poslovanja** (uspešnost podjetja)
- **Nagrade za posebne dosežke** (inovativnost, nagrade najboljšim)
- **Drugi osebni prejemki** (regres, jubilejne nagrade, odpravnine, solidarnostne pomoči)

- **Povračila stroškov v zvezi z delom** (prehrana, prevozi, službena potovanja, terenski dodatek)
- **Druge ugodnosti po presoji delodajalca** (na primer dodatni dnevi dopusta, obseg izobraževanja za poslovne potrebe)

Obračun plač

Bruto bruto plača	1161	3483	6966
- Prispevki delodajalca	161	483	966
Bruto plača	1000	3000	6000
- Prispevki delojemalca	221	221	653
- Akontacija dohodnine	83	608	1566
Neto plača	695	1729	3108

Povračilo stroškov dela (prevoz, prehrana)

Delodajalčevi prispevki za socialno varnost
Prispevki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje
Prispevki za zdravstveno zavarovanje **Dohodnina: 16, 27, 42%**
Prispevki za zaposlovanje
Prispevki za poškodbo pri delu
Prispevki za starševsko varstvo

Delodajalčevi prispevki za socialno varnost
 Prispevki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje
 Prispevki za zdravstveno zavarovanje
 Prispevki za zaposlovanje
 Prispevki za poškodbo pri delu
 Prispevki za starševsko varstvo

Obdavčitev plač

Davčna nebesa	Davčni izdatki
1.Katar 50.000 € + 50.000	1. Slovenske 50.000 € + 7.627
2.Združenje arabskih emiratov 50.000 € + 47.300	100.000 € + 13.953
100.000 € + 95.000	200.000 € + 66.903
200.000 € + 194.000	3 milijon + 188.503
1 milijon + 956.000	2. Indija 200.000 € + 1.442
3. Mala 50.000 € + 47.500	500.000 € + 1.195
100.000 € + 95.000	100.000 € + 12.048
100.000 € + 194.000	1 milijon + 15.673
200.000 € + 187.656	3.Danika 50.000 € + 35.400
1 milijon + 935.610	100.000 € + 15.362
4. Grčija 50.000 € + 44.000	200.000 € + 17.438
100.000 € + 88.000	1 milijon + 389.046
200.000 € + 176.000	4.Sv.štef.
1 milijon + 880.000	50.000 € + 7.882
5. Rusija 50.000 € + 43.000	100.000 € + 10.952
100.000 € + 87.000	200.000 € + 10.952
200.000 € + 174.000	1 milijon + 10.954
1 milijon + 870.000	5.Finska 50.000 € + 11.602

- Sindikati

Plača ni samo ekonomска kategorija, močno vpliva na kakovost življenja.

Določanje višine plače je tudi pomembno socialno, politično in moralno vprašanje, zato ni prepuščeno zgolj trgu.

Pri določanju plač sodelujejo:

- Združenja delodajalcev
- Združenja delavcev – sindikati
- država

- Sindikati zastopajo interese delavcev v pogajanjih z državo in delodajalci.
- Združeni in organizirani delavci imajo večjo pogajalsko moč pri uveljavljanju svojih interesov.
- Stavka je zadnje sredstvo sindikalnega pritiska.

- V SLO je neenakost med plačami kot osnovnim virom za življenje po osamosvojitvi strmo naraščala, nato pa se je leta 1995 z uvedbo minimalne plače precej umirila.
- Čeprav se socialna razslojenost v SLO povečuje pa po podatkih UMAR – ja še ni skrb zbujača.
- Petina najbolj bogatih prejema v povprečju za 3,4 višji dohodek kot petina najbolj revnih, medtem ko ima v EU petina najbolj bogatih v povprečju za 4,8 višji dohodek kot petina najbolj revnih.

Denar

- Oblike denarja
1. Kovanci
 2. Bankovci
- To je gotovina.**
3. Knjižni denar – stanje transakcijskih računov

- Zgodovina denarja
- 1. V praskupnosti nastanek presežkov blaga in prva naturalna menjava
- 2. Dvig produktivnosti, več menjave
- 3. Splošni menjalni posrednik – **ekvivalent**
- 4. Ekvivalent žlahtne kovinice

- Funkcije denarja
- Splošni menjalni posrednik
- Merilec vrednosti
- Hranilec vrednosti
- Plaćilno sredstvo
- Svetovni denar

- Količina denarja v obtoku
- V obtoku mora biti dovolj denarja za nemoteno menjavo in plaćavanje
- V obtoku ne sme biti preveč denarja – zviša se kupna moč, dvig cen – inflacija
- V obtoku ne sme biti premalo denarja – padanje cen – deflacija.

- Za uravnavanje količine denarja v obtoku je odgovorna centralna banka – Banka Slovenija.
- Del pristojnosti je prevzela Evropska centralna banka

LASTNINSKI SISTEM IN ORGANIZIRANOST PODJETJA

Nataša Pfajfar

- Lastninske funkcije oz. pravice in obveznosti lastnika:
 - Upravljanje – lastnik odloča kaj, koliko, kako bo uporabljal lastnino
 - Tveganje – da bomo z lastnino imeli izgubo
 - Prisvajanje – lastnikom pripadajo rezultati njihovega dela
 - Nadziranje – določa se, kdo bo nadziral proizvodnjo, razdelitev, menjavo in potrošnjo

- Upravljanje lastnine in nadzor sta lastniku pravno zagotovljena.
- Lastnik prisvaja in tvega le, če svojo lastnino uporablja.

- Lastniki so fizične in pravne osebe, domače ali tuge.
- Temeljni oblike lastnine sta zasebna in javna lastnina.
- Majhna podjetja so praviloma v zasebni individualni lasti (nekaj lastnikov)
- Srednja in velika podjetja združujejo kapital velikega števila pravnih in fizičnih oseb. To je skupinska zasebna ali delniška lastnina.

- Zasebni lastniki lahko neposredno občutijo tveganje in prisvajanje. Zato aktivno upravljajo podjetje. Ustvariti skušajo čim večji dobiček.
- Država ne slovi kot dober in učinkovit gospodar. V imenu države upravljajo podjetja uradniki, ki si ne prisvajajo dobička javnega podjetja, niti ne tvegajo svojega premoženja, če imajo izgubo. Zato so manj motivirani.

Lastninjenje v SLO

- V SLO danes prevladuje zasebna lastnina
- Do leta 1991 prevladovala družbena lastnina
- Problem: družbeno premoženje je bilo last na vseh, hkrati pa od nikogar; kdo upravlja premoženje in kdo tvega – v lasti 22 mil. državljanov.
- Po osamosvojitvi spremenili gospodarsko ureditev in lastniški sistem
- Izvedena privatizacija- družbena lastnina se pretvori v zasebno in javno

- Pri lastnjenju sodelovali tudi državljanji – prejeli certifikate v vrednosti od 800 – 3200 eur, s katerimi so kupili delnice podjetja.
- Nastalo je veliko novih, zasebnih podjetij
- Privatizacija javne lastnine, v številnih podjetjih bo država prodala svoj delež zasebnemu sektorju.

- Najpogosteje oblike podjetij so:
- s.p. – samostojni podjetnik
- d.n.o. – družba z neomejeno odgovornostjo
- k.d. – komanditna družba
- d.o.o. – družba z omejeno odgovornostjo
- d.d. – delniška družba

Delniška družba

- Lastnina je razpršena na več delničarjev
- Delničarji so lahko posamezniki ali pa podjetja, banke
- Če so delničarji zaposleni v tem podjetju, so notranji lastniki, vsi drugi so zunanjí.
- Delničarji imajo različno število delnic
- Delnica je lastniški vrednostni papir, ki nosilcu daje lastninske in premoženske pravice.
- Če so delnice v javni prodaji, lahko vsak postane delničar

- Lastnik ima pravico do dela **dobička – dividende**
- Dividende so odvisne od **razporeditve** **dobička med** porabo in akumulacijo.
- Delničar v primeru izgube ali **stečaja tvega** samo izgubo kapitala, ki ga je **vložil v družbo**
- Delniška družba mora javno **objaviti rezultate**
- Podjetja in finančne ustanove **kupujejo** delnice drugih podjetij in finančnih **ustanov – delniška lastnina je prepletena**

- Delniško družbo opravljajo **menedžerji**.
Na čelu delniške družbe je **uprava**, sestavlja jo menedžerji – direktorji posameznih oddelkov.
Vodijo tekoče posovanje delniške družbe in sprejemajo neposredne **odločitve**. Za svoje delo prejemajo plačo, ob uspešnem delu dodatno nagrajeni z deležem **dobička in/ali z delnicami**.
- Upravo** imenuje nadzorni svet. Tako nadzorni svet sodeluje pri upravljanju in nadziranju ravnanja uprave

- V nadzornem svetu so predstavniki velikih delničarjev in zastopajo interese vseh lastnikov.**
- Vsi delničarji** so člani skupščine. Na skupščini sprejmejo letni obračun poslovanja, odločajo o delitvi dobička, izvolijo nadzorni svet..

korporacija

Z razvojem gospodarstva **prihajalo do** koncentracije in centralizacije kapitala.

- Koncentracija kapitala-podjetja so povečevala svoj kapital s akumuliranjem kapitala ali z pridobivanjem novih delničarjev
- Centralizacija kapitala – združevanje podjetij ali večje podjetje kupi neko manjše

korporacije

- To so velika podjetka, ki so nastala s koncentracijo in centralizacijo kapitala v različnih panogah.
- Značilnosti:
- Imajo raznoliko proizvodnjo, v večjem številu obratov se proizvajajo izdelki iz različnih panog, pogosto se vključi tudi trgovska in storitvena dejavnost

- Odlikuje jih hiter tehnološki napredok, saj veliko vlagajo v raziskave in razvoj
- Z veliko tržno močjo skušajo obvladati trg in zmanjšati moč konkurence
- Svoj razvoj financirajo z dobičkom in prodajo delnic, niso odvisne od finančnih ustanov
- Bolj pomembno vlogo imajo manegerji in lastniki družb-menedžerska revolucija

- Menedžerska revolucija

Čim bolj je lastnina razpršena, **manjši je delež posameznega delničarja**. Tako večina delničarjev ne more vplivati na poslovne odločitve, postanejo odsotni, neaktivni lastniki.

Hkrati se povečuje vpliv velikih lastnikov. Te pogosto zanima samo prisvajanje dobička in se v poslovanje družbe ne poglabljajo.

Tudi država ni dobra lastnica.

- Tako menedžerji vse bolj neodvisno upravljajo kapital, ki ni njihova lastnina. To imenujemo **MENEDŽERSKA REVOLUCIJA**.

- Menedžer

1. Mak. dobiček ni vedno edini motiv poslovanja.

Tržna moč, tržni delež, večja prodaja – uspešnost kariere. Delničarjem zmeren dobiček.

2. Nisem odgovoren samo delničarjem.
Upoštevati tudi potrebe zaposlenih, javnosti

3. Visoka plača in druge ugodnosti: dodatno zdravstveno, nezgodno zavarovanje, službeno vozilo..

4. Prirejamo dneve odprtih vrat, poslovna kosila – družbeno odgovorno podjetje

5. Nagrada za uspešno poslovanje

6. Akumulacija dobička za rast **in razvoj**

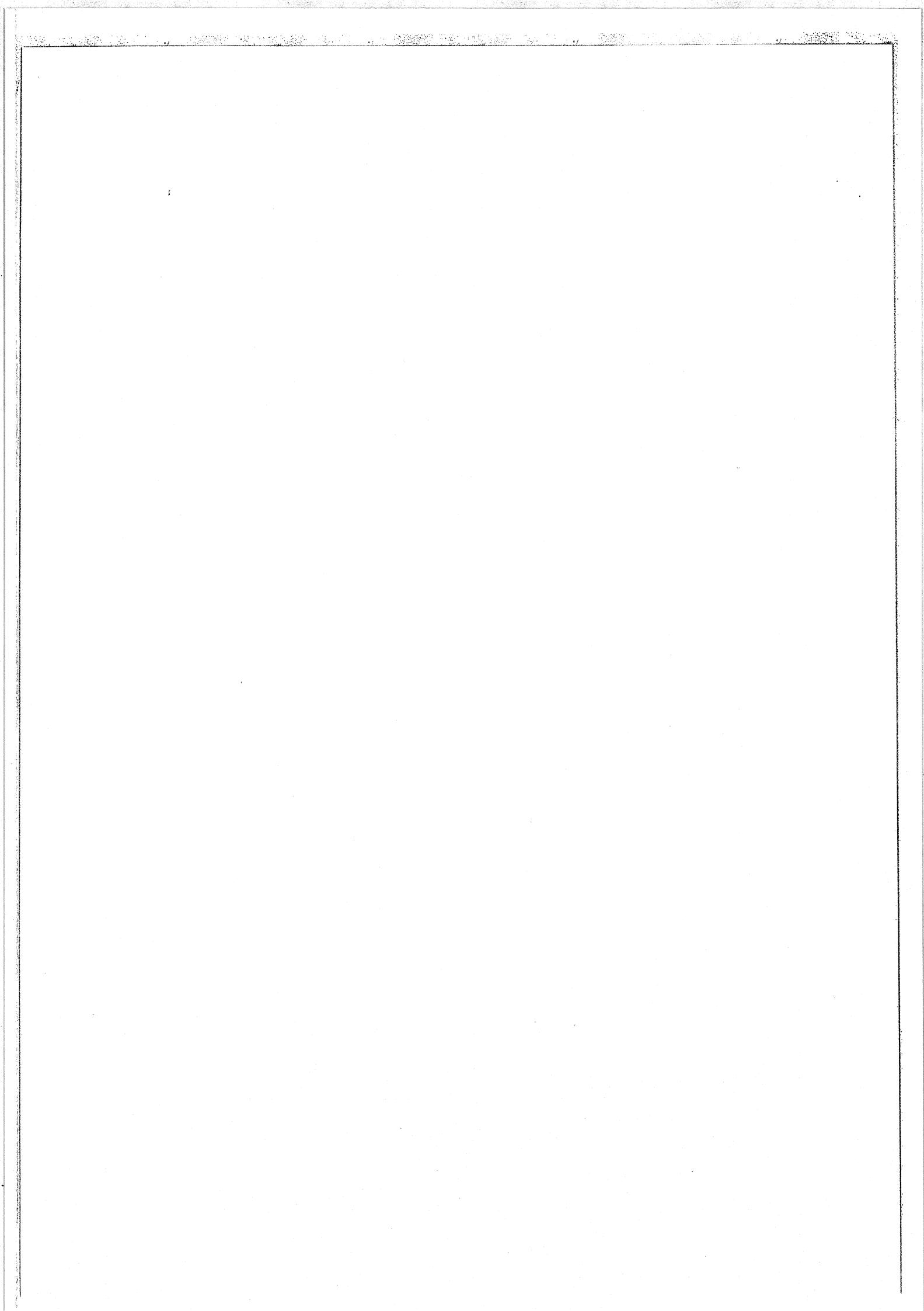
7. Nakup novih podjetij

- Delničar

 1. Temeljni motiv dobiček
 2. Menedžer mora delati **v dobro lastnikov**
 3. Večji stroški in manj **dobička**
 4. To povišuje stroške
 5. To so samo stroški
 6. Raje bi višjo dividendo
 7. To je zmanjšalo dobiček

- Menedžerski odkupi podjetij
- Menedžerji odkupijo delnice **podjetij** v katerih so zaposleni. Celotna uprava ob pomoči bančnih posojil pridobi znaten lastniški delež, kontrolni paket in članstvo v nadzornem svetu.
- Tako dobivajo dividende in **hkrati tvegajo**, kar jih dodatno spodbuja.
- Uprava ima več informacij **kot mali delničarji** in jih lahko pri ceni delnic **oškoduje**.
- Zato morajo menedžerski **odkupi potekati** pregledno in pod poštenimi pogoji.

- Delavski odkupi podjetja
- Primer: Vsak zaposlen v SCT je lahko kupil najmanj 6 in največ 2500 delnic družbe po določeni ceni (5000 tolarjev). Zaposleni so kupili vseh 65806 delnic, kar pomeni 12,8 % celotnega kapitala.
- Lastninsko odkupovanje se **lahko seli tudi na delavce**. Solastništvo jih **poveže z usodo podjetja**, so bolj motivirani in odgovorni. Poleg tega imajo delavci **pravico do soupravljanja podjetja** in sedež v nadzornem odboru.

RGD – 7. RAST IN RAZVOJ GOSPODARSTVA

Nataša Pfaiffar

Dejavniki gospodarske rasti

- Obseg proizvodnje merimo z BDP – **bruto domači proizvod**. To je kazalec, ki nam pove, kolikšna je tržna vrednost vseh končnih proizvodov in storitev, ki jih določena država proizvede v določenem obdobju, **običajno je to eno leto**.

- Ločimo:

- nominalni BDP – izražen v tekočih cenah proizvodov in storitev
 - Realni BDP – nominalni BDP/stopnja rasti cen (inflacija)
 - Pri primerjavi z drugimi državami je najbolj primeren kazalec BDP na prebivalca – BDP/številom prebivalcev

- Storilnost – realni BDP / delovno aktivno prebivalstvo
- Gospodarska rast – ((BDP za tekoče leto – BDP za preteklo leto)/BDP za preteklo leto) * 100

Gospodarska rast je eden najpomembnejših ciljev vsakega gospodarstva, saj poleg večjega obsega proizvodov in storitev prinaša tudi več delovnih mest, višje dohodke, več sredstev za javno porabo.

- Gospodarska rast vselej ne izboljuje blaginje.
- Poleg povečanja proizvodnje so pomembne tudi kakovostne spremembe.
- Govorimo o gospodarskem razvoju.
- Merimo ga z različnimi:
- Ekonomskimi kazalci (stopnja BDP, stopnja rasti BDP na prebivalca)
- Neekonomskimi kazalci (pismenost, dolžina življenjske dobe, raven izobraženosti)

• Življenjski standard

Dve državi, ki imata enak BDP ni nujno, da imata enak življenjski standard.

Življenjski standard je odvisen od količine porabljenih dobrin in storitev na prebivalca. Če ena od omenjenih držav namenja večji delež za naložbe in državno porabo, bo manjši delež ostal za gospodinjstva.

RGD – 8. EKONOMSKI SISTEM IN EKONOMSKA POLITIKA

Nataša Pfajfar

Vloga države v gospodarstvu

- Država deluje na področjih:
 1. Ekonomskem:
 - Zagotavljanje čim bolj polno **zaposlenost** aktivnega prebivalstva
 - Skrbi za gospodarsko rast in razvoj
 - Skrbi za gospodarsko **stabilnost**
 - Vpliva na uravnoveženost **ekonomskih odnosov s tujino**

- Skrb za ekološko ravnotežje **v družbi**
- Odpravlja pomanjkljivosti delovanja **trga**

2. Na socialnem področju:
 - Oblikovanja sistema porazdelitve **dohodka, da ne pride do prevelikih razlik**
 - Zdravstveno in pokojninsko varstvo
 - Pomoč brezposelnim
 - Socialno varstvo – otroški dodatki, **štipendije**

3. Organizira, financira in določa pravila za delovanje negospodarskih dejavnosti:
- Šolstvo in šport,
 - Zdravstvo, kulturo, državno upravo, vojsko, policijo
4. Na področju javnega sektorja organizira proizvodnjo dobrin in storitev po netržnih pogojih
- Javni prevoz

- Komunalne storitve
- Oskrba z vodo in elektriko,
- Prometna infrastruktura
- Vlaga v raziskave in razvoj

- Javna poraba in fiskalna politika**
- Potrošnja je zadnja faza gospodarskega procesa
 - Ločimo:
 - Reproduktivna potrošnja – opravijo jo podjetja. Porabijo proizvodnja sredstva za proizvodnjo novih dobrin
 - Končna potrošnja – namenjena takojšnji porabi dobrin, za zadovoljitev potreb gospodinjstev

- Razlikujemo tri vrste končne potrošnje:
 - Osebna potrošnja – zadovoljuje potrebe gospodinjstev
 - Skupna potrošnja zadovoljuje širše potrebe prebivalstva(zdravstvo, šolstvo, kultura, šport)
 - Splošna potrošnja je poraba države (vojska, policija, državna uprava)
- SKUPNO IN SPLOŠNO POTROŠNJO V TRŽNIH GOSPODARSTVIH IMENUJEMO JAVNA PORABA**

- Z javno porabo zadovoljujemo potrebe, ki so skupne večini članov družbe in so **nujno** potrebne za nemoteno življenje ljudi.

- Fiskalna politika je sistem ukrepov, s **katerimi** država vpliva na javnofinančne prihodke in odhodke.

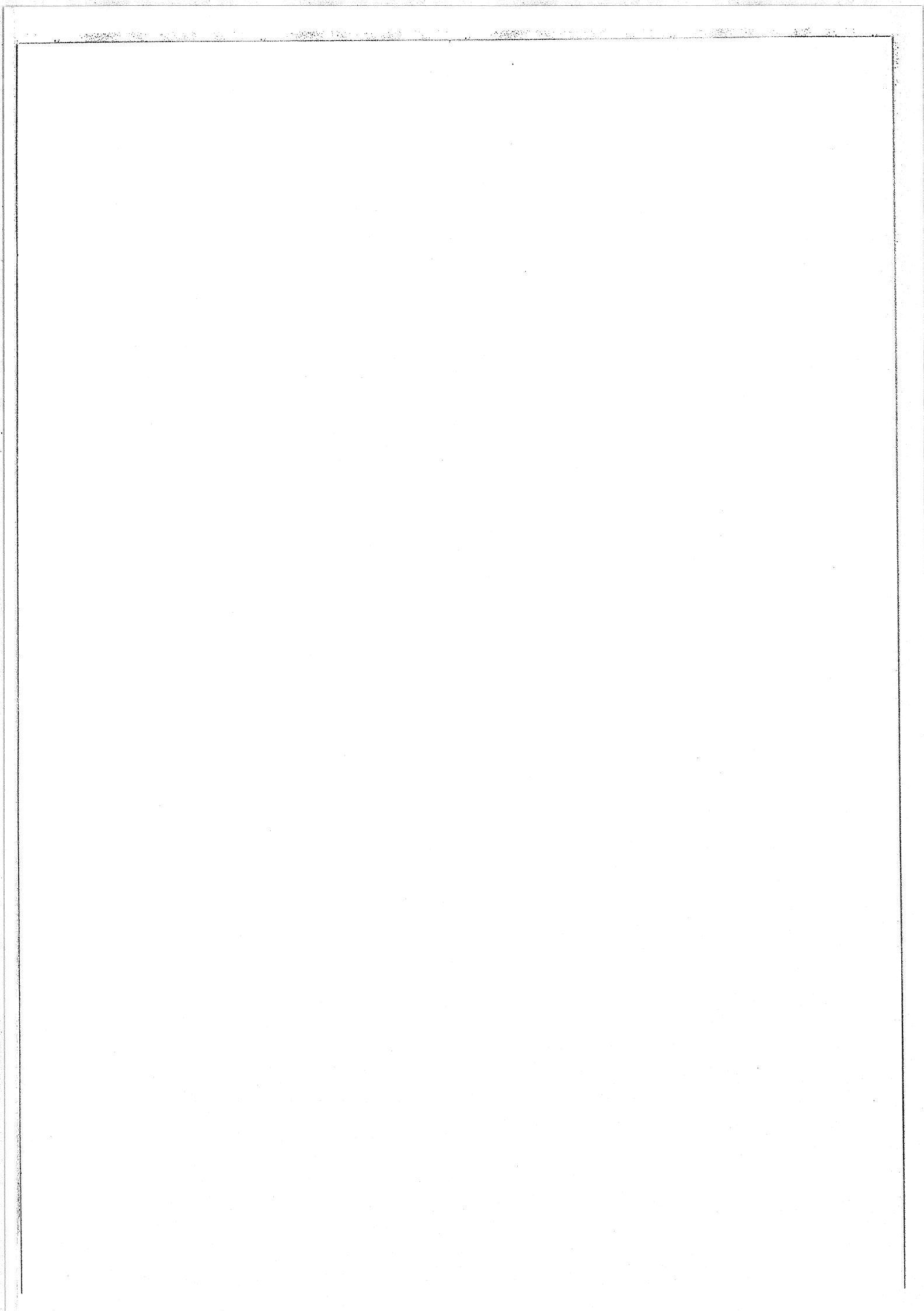
Denar – denarna politika

- Oblike denarja
 - 1. Kovanci
 - 2. Bankovci
 - To je **gotovina**.
 - 3. Knjižni denar – stanje transakcijskih računov

- Funkcije **denarja**
 - Splošni menjalni posrednik
 - Merilec vrednosti
 - Hranilec vrednosti
 - Plaćilno sredstvo
 - Svetovni denar

- Količina denarja v obtoku
 - V obtoku **mora** biti dovolj denarja za nemoteno menjavo in plaćevanje
 - V obtoku ne **sme** biti preveć denarja – zviša se kupna moč, dvig cen – inflacija
 - V obtoku ne **sme** biti premalo denarja – padanje cen – deflacija.

- Za uravnavanje količine denarja v **obtoku** je odgovorna centralna banka – **Banka Slovenija**.
- Del pristojnosti je prevzela **Evropska centralna banka**

EKONOMSKA POLITIKA

Nataša Pfajfar

- Država uravnava gospodarstvo z različnimi ukrepi – ekonomska politika
- Nosiči ekonomske politike so:
 - Vlada
 - Centralna banka
 - Interesne skupine: sindikati, zbornice

- Cilji ekonomske politike:
- Rast BDP
- Zmanjšane nezaposlenosti
- Povečanje plač
- Polno zaposlenost
- Uravnoteženo mednarodno menjavo
- Varstvo okolja
- Gospodarski razvoj

- Nosilci ekonomske politike z različnimi ukrepi in instrumenti vplivajo na agregatno povpraševanje. Če ga pospešujejo in spodbujajo gospodarsko rast delujejo EKSPANZIVNO, v nasprotnem primeru pa RESTRIKTIVNO.

- Ekonomske politike so:
- Fiskalna,
- Denarna,
- Tečajna,
- Zunanjetrgovinska.

FISKALNA POLITIKA

- Je sistem ukrepov s katerimi država vpliva na javnofinančne prihodke in odhodke
- Instrumenti fiskalne politike so davki in proračun javnega sektorja
- Imamo lahko:
 - javnofinančni presežek; država porabi manj sredstev, kot jih je zbrala; deluje restriktivno

- Javnofinančni primanjkljaj; **država porabi več sredstev, kot jih je zbrala; deluje ekspanzivno; povzroča inflacijo in težave v prihodnosti**

- Davki
- So najpomembnejši prihodek **države**
 - Ločimo:
 - neposredne davke – obremenjujejo določenega posameznika. Sem spada dohodnina.
 - Posredni davki – bremenijo izdelke in storitve – plača tisti, ki dobrine kupi(DDV)

DENARNA POLITIKA

- Zagotavlja stabilne cene
- Vodi jo CB z uravnavanjem **količine** denarja v obtoču
- Če količino denarja poveča, **deluje ekspanzivno** – poveča agregatno povpraševanje;
- Če količino denarja zmanjšuje, **deluje restriktivno**

- CB uporablja različne **instrumente**:
- Obrestno mero – če jo zniža deluje **ekspanzivno**
- Obvezno rezervo – če jo zniža deluje **ekspanzivno**
- Državne obveznice – če jih CB kupuje deluje ekspanzivno

- Restriktivno denarno **politiko** pa vodi:
- če zviša obrestno mero
- če zviša stopnjo obveznih rezerv
- če prodaja državne **obveznice**

Slovenska CB je Banka **Slovenija**.

TEČAJNA POLITIKA

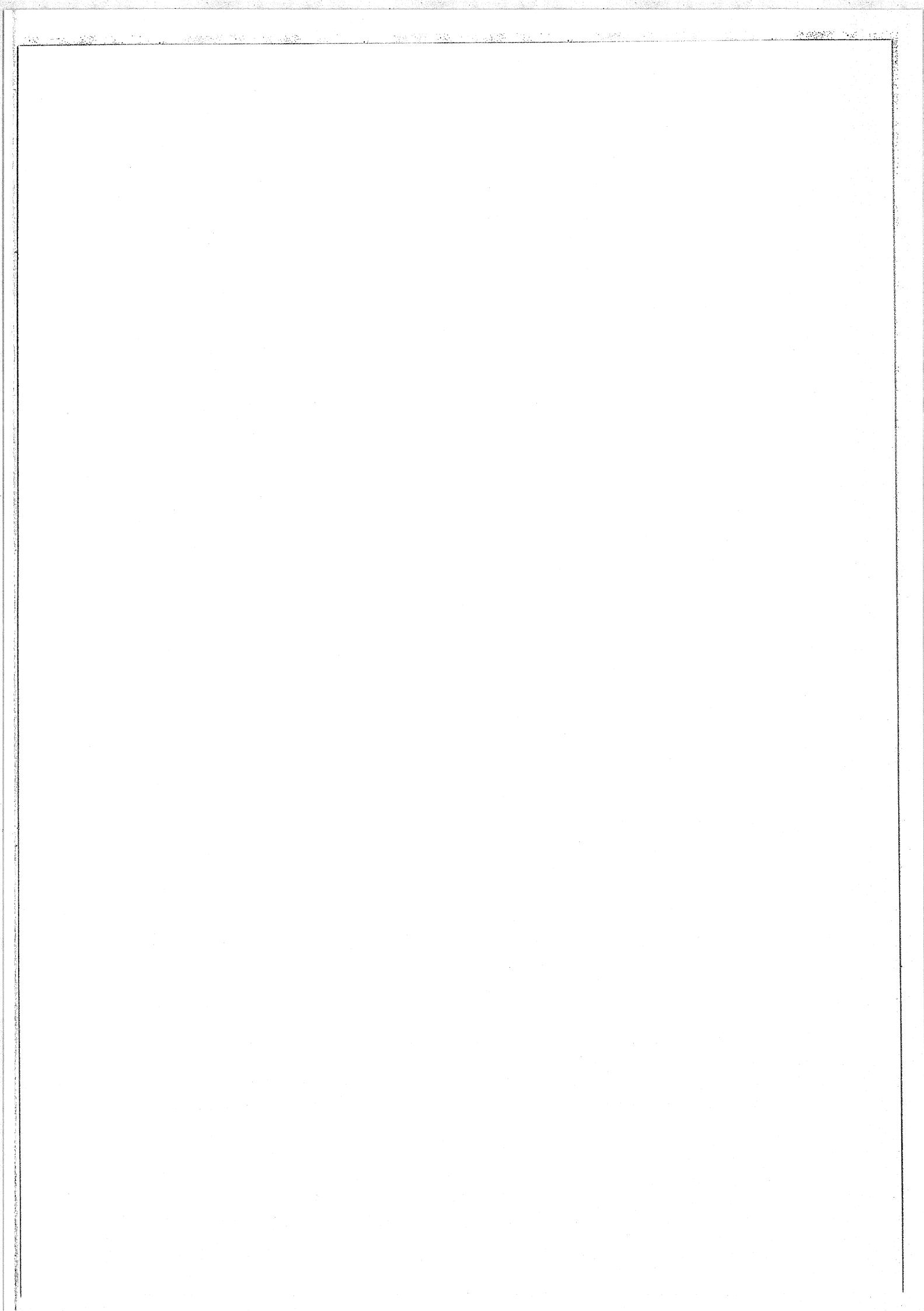
- Tečajna politika je **del denarne politike**, vodi jo CB.
- Devizni tečaj je **cena tujje valute izražena v enotah domače valute**.
- **Ob neugodnih razmerah na devizni trg** poseže CB.

KAKO?

- CB devizni tečaj zvišala – aprecirala – odkupovala tujo valuto
- CB devizni tečaj znižala – deprecirala – prodajala tujo valuto

ZUNAJETRGOVINSKA POLITIKA

- Država usmerja mednarodno menjavo tudi z drugimi instrumenti: uvozne carine, kvote, izvozne subvencije, davčne olajšave

MEDNARODNI EKONOMSKI ODNOSI V SODOBNEM SVETU

Nataša Pfajfar

PRIMERJALNE PREDNOSTI DRŽAVE

- Sodobna gospodarstva so odprta gospodarstva
- Imamo odprtost in soodvisnost držav
- Na sodisovanje s tujino vpliva:
 1. Velikost gospodarstva
 2. Razvitost držav
 3. Ekonomski sistem

1. SPECIALIZACIJA DRŽAVE

- Nekatere države pri določenih izdelkih zelo uspešne – italijanski čevlji
- Specializirajo se za proizvodnjo teh dobrin in jih izvožajo
- Država ne specializira za izdelke, pri katerih je uspešnejša – učinkovitejša
- Država pa uvaža izdelke, kjer je podprtvečno produktivna

- Tako mednarodna trgovina povečuje ekonomsko blaginjo in učinkovitost.

- Država upošteva pri odločitvah o trgovini svoje primerjalne prednosti – to je tiste dobrine in storitve, ki jih proizvaja učinkoviteje kot druge.
- Tako najbolje uporabi svoje proizvodne dejavnike – proizvaja več in bolje
- Tako povečuje trg, omogoča optimalno količino proizvodnje, več delovnih mest

- Globalna konkurenca povečuje oz. spodbuja produktivnost domačih podjetij in znižuje ceno.
- V stiku s svetom se tudi tehnološki napredek hitro prenaša v domače gospodarstvo.
- Primer: Nokia in Ericson preskrbujeta tretjino svetovnega trga mobilne telekomunikacijske opreme

- Katero so primerjalne prednosti SLO?

2. GLOBALIZACIJA

- Današnji svet je globalen – majhna vas
- V glavnem svoboden pretok vsega
- To je potrebno pomembno za majhne države
- Trgovina se odvija na podlagi relativnih primerjalnih prednosti

- Gospodarske meje izginjajo, posamezna narodna gospodarstva so le delčki globalnega gospodarstva
- Sodobna komunikacijska tehnologija je zblžala svet
- Lastništvo podjetij je prepieleno po vsem svetu, kar kurenca je globalna

- **Globalizacija**

1. Vse v svetu se prosto pretaka:
 - Blago in storitve
 - Kapital
 - Tehnologija
 - Delovna sila

- Blago in storitve

Mednarodna menjava zajema potrošne in kapitaine dobrine, proizvode in storitve.

Prevladuje blago

Pomembnejše storitve pa so:

- Transport
- Bančništvo
- Turizem
- zavarovalništvo

- Kapital

V razvilitih država težko prodajo blago in dosežejo dobiček – kapital je relativno odvečen.

Zato podjetja izvažajo kapital – kapital postane mednaroden – internacionalen.

Razvite države ga večinoma izvažajo, nerazvite pa uvažajo.

• To lahko poteka kot:

1. Zadolžovanje v tujini – podjetja se zadolžijo pri tujih bankah
2. Tuje političke investicije – tujci kupijo delnice ali obveznice domačih podjetij – lastniški delež je majhen (10 %) – dobivajo delež dobička, ne vplivajo na poslovanje – kratkoročne naložbe

3. Tuje neposredne investicije

Tujci kupijo znaten delež delnic domačega podjetja ali se z njim združijo – kontrolni paket – vodijo in nadzirajo podjetje

So dolgoročne.

• Tehnologija

Države trgujo:

- S proizvodno opremo
- Patenti, licencami
- Znanjem
- Svetovnim
- Izobraževanjem

- Tehnologija se prenaša predvsem med razvitenimi državami ali pa od razvitenih k nerazvitenim.

- Delovna sila

Razvite države omejujejo preseljevanje nekvalificirane delovne sile, saj jo potrebujejo čedalje manj.

Pogosti tudi konflikti med domačimi in priseljenimi prebivalci.

Zato podjetja preselijo proizvodnjo v druge države

- Nasprotno pa se spodbuja preseljevanje izobražencev.
- Nerazvite države izgubljajo strokovnjake, se počasi razvijajo
- Beg možganov

3. MEDNARODNE BANČNE IN FINANČNE USTANOVE

- Mednarodni denarni sklad
- Svetovna banka
- G 8
- ECB
- Evropsko banka za obnovo in razvoj
- Mednarodne finančne borze
- Mednarodne banke in druge finančne ustanove

4. MEDNARODNE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE

- WTO – povezuje 137 držav
- OECD

4. REGIONALNE GOŠPODARSKE ZDRUŽBE

- EU
- EFTA – Švica, Norveška, Islandija, Liechtenstein
- NAFTA – ZDA, Kanada, Mehika
- LAFTA – Latinska Amerika

5. TRANSNACIONALNA PODJETJA

- Je mednarodno podjetje, ki ima vsaj eno podružnico v tujini
- Vzroki nastanka:
 1. Lažji prodor na tuji trg
 2. Razširi sortiment
 3. Izogne se carini
 4. Davčne ugodnosti

6. Pridobivanje znanja

6. Cenejša delovna sila
7. Naravni viri
8. Transportni stroški
9. Ekološki predpisi

Interes: Povečanje dobička centrale!

Transnacionalna podjetja lahko državi gostiteljici koristijo ali pa škodijo

- **POZITIVNO:**
- Razvoj gospodarstva
- Nova delovna mesta
- Napredna tehnologija – znanje
- Koriščenje prodajnih poti
- Domači proizvajalci so dobavitelji
- Večji zaslužek delavcev

- Več davkov v proračun
- Večja konkurenca na domačem trgu
- TNP vlagajo v raziskave in razvoj v državi gostiteljici

- NEGATIVNO

- Ekologija in naravni viri
- Z odpuščanjem delavcev zmanjšujejo stroške
- Znanje odteče v tujino
- Ukine se domača blagovna znamka - Zlatorog Maribor – Henkel Zlatorog – Henkel Slovenija
- Skrivajo svoje znanje
- Koristijo svoje dobavitelje

- Podružnice ne sodelujejo z domačimi podjetji
- Zelo nizke plače, izkoriščanje
- Propad domačih podjetij

- Kako se država ubrani negativnih posledic?
 - Z učinkovitim davčnim sistemom:
 - Obdavči izvoz dobička
 - Na reinvestiranje dobička pa prizna davčne olajšave
- Nerazvite države nimajo ustrezne zakonodaje- TNP se obnašajo kot država v državi

6. TUJE NEPOSREDNE INVESTICIJE IN SLO

1. V začetku smo se branili tujih naložb
2. Vrednost tujih naložb v SLO se povečuje
3. Večinoma so investitorji prevzeli slovenska podjetja
4. Manj je združb, naložb greenfield pa skorajda ni (da se ustanovi novo podjetje)
5. Naložbe predvsem v avtomobilski, kemični, papirni, gumarski, strojni in tobačni industriji
6. Naložbe v bankah, zavarovalnicah, trgovini

SLOVENCI V TUJINI

namo poslovne povezave na trgih nekdanje Jugoslavije in jugovzhodne Evrope.

V nekaterih dejavnostih smo precej konkurenčni in imamo veliko znanja – farmacija, strojna, avtomobiliska industrija
Za enostavno proizvodnjo nismo več zanirnivi, saj je delovna sila predraga.

- Slovenija tudi ne slovi kot gostoljubno gospodarsko okolje za tuje vlagatelje. Odvračajo jih:
 - Dolgi postopki za pridobitev dovoljenj
 - Draga zemljišča
 - Številne birokratske ovire
 - Davčnih olajšav in spodbud poznamo pre malo

PRODAJA SLO PODJETIJ TUJCEM – RAZVOJNA PRILOŽNOST ALI NAPAKA

- Tuj. investitorje koristijo predvsem za podjetja, ki imajo zastarelo opremo, tehnologijo, izdelke. V kratkem času lahko osvojimo tehnologije, za kar bi sicer potrebovali leta
- Zdravo in uspešno podjetje pa ne potrebuje prevzemnika; kvečjemu obratno, tujii investitor potrebuje njega.

- Tuji Slo. podjetja investirajo v tujino – neposredne naložbe se povečujejo. Za naložbe se odločajo najboljša podjetja. V države bivše Jugoslavije pa vlagajo tudi najboljna in slednje velika podjetja.

- NEKAJ NAŠIH PARADNIH KONJEV:
- HIDRIA
- PREVENT
- KOLEKTOR
- ISKRAEMECO
- ROTOMATIKA
- GORENJE
- KRKA
- SAVA

6. DANAŠNJI SVET

- Razlike med bogatimi in revnimi se vedno bolj večajo.
- 1/3 bogatih ustvari 2/3 BDP
- 2/3 revnih ustvarijo 1/3 BDP

- Vzroki:
kolonializem,
razvite države imajo boljše pogoje
menjave kot nerazvite (razvite –
industrijske izdelke, cene višje; nerazvite –
kmetijski izdelki, cene nižje)
- TNP širijo v nerazvite države umazano
industrijo – dobička pa ne reinvestirajo

EUROPSKA UNIJA:

Nataša Pfaifar

ZGODOVINA NASTANKA

- Nastane 1957 – Evropska gospodarska skupnost – EGS (Z Nemčija, F, I, B, Niz, LUX)
- 1970 – odpravijo ovire za prost pretok blaga zunaj EGS
- 1973 – pridružijo GB, D, Irsko
- 1981 – GR
- 1986 – Španija, Portugalska

- 1992 – Maastrichska pogodba – nastane EU; postavljen temelje gospodarske in denarne unije
- 1993 – enoten notranji trg – odpravijo vse ovire za prost pretok blaga
- 1995 – št. levi, pridružijo se A, Finska, Švedska
- 1999 – Ukinjejo nadzor na notranjih mejah, uvedejo skupno policijo, 12 držav uvede euro (razen GB, Danske in Švedske)

- 2004 – širitev: SLO, Ciper, Češka, Estonija, Litva, Latvija, Madžarska, **Malta**, Poljska, Slovaška
- 2007 – pridružita se Bolgarija in **Romunija**

- Z EGS je bilo možno bolje konkurirat **ZDA** in Japonski
- Evropske države povečevala svoje gospodarsko moč in vpliv na svetovnem trgu, dosegale večjo gospodarsko **rast** in večjo blaginjo.
- Danes je EU gospodarska, politična **in** denarna unija držav

Temelji na kulturni, nacionalni, jezikovni raznovrstnosti, avtonomnosti vseh vključenih evropskih narodov ter spoštovanju človekovih pravic.

- Vse države so dolžne sprejeti pravila in predpise EU.
- Temeljne institucije so:
 - Evropski parlament – Bruselj
 - Svet EU
 - Evropska komisija (pravni red)
 - Evropsko sodišče (Luxemburg)
 - Evropske ustave

- Proračun EU se oblikuje za 7 – letno obdobje: 2007 – 2013

- Evropska unija ni le unija držav, ampak tudi unija 250 regij.
- Razvitosi in življenjski standard posameznih regij se že o razlikuje
- Manj razvite regije pridejo solidarnostno razvojno pomoci – skupna evropska sredstva v strukturnih skladov
- Strukturni skladi so: - kmetijski, regionalni in socialni

- Je tudi kohezijski sklad za izboljšanje okolja in razvoj transportne infrastrukture.
- Sredstva so omejena, države zanje konkurirajo
- Merila za izbor so natančno določena in zelo stroga

• ZAKAJ VSTOP V EU?

PREDNOSTI:

1. Večja konkurenčnost
2. Nujnost
3. Nižja inflacija
4. Mobilnost delovne sile
5. Več tujih naložb

- Tuje znanje
- Enakomernejši razvoj

SLABOST:

- Nizka produktivnost naših podjetij
- Nacionalna suverenost
- Vezani na denarno politiko EU
- Tudi tuja delovna sila
- Velik prispevek sredstev

1. je 10 000 kosov po prodajni ceni 20 eur . Podjetje je imelo 185 000 eur stroškov. Kapital podjetja znaša 300 000 eur. Število delavcev je 10.

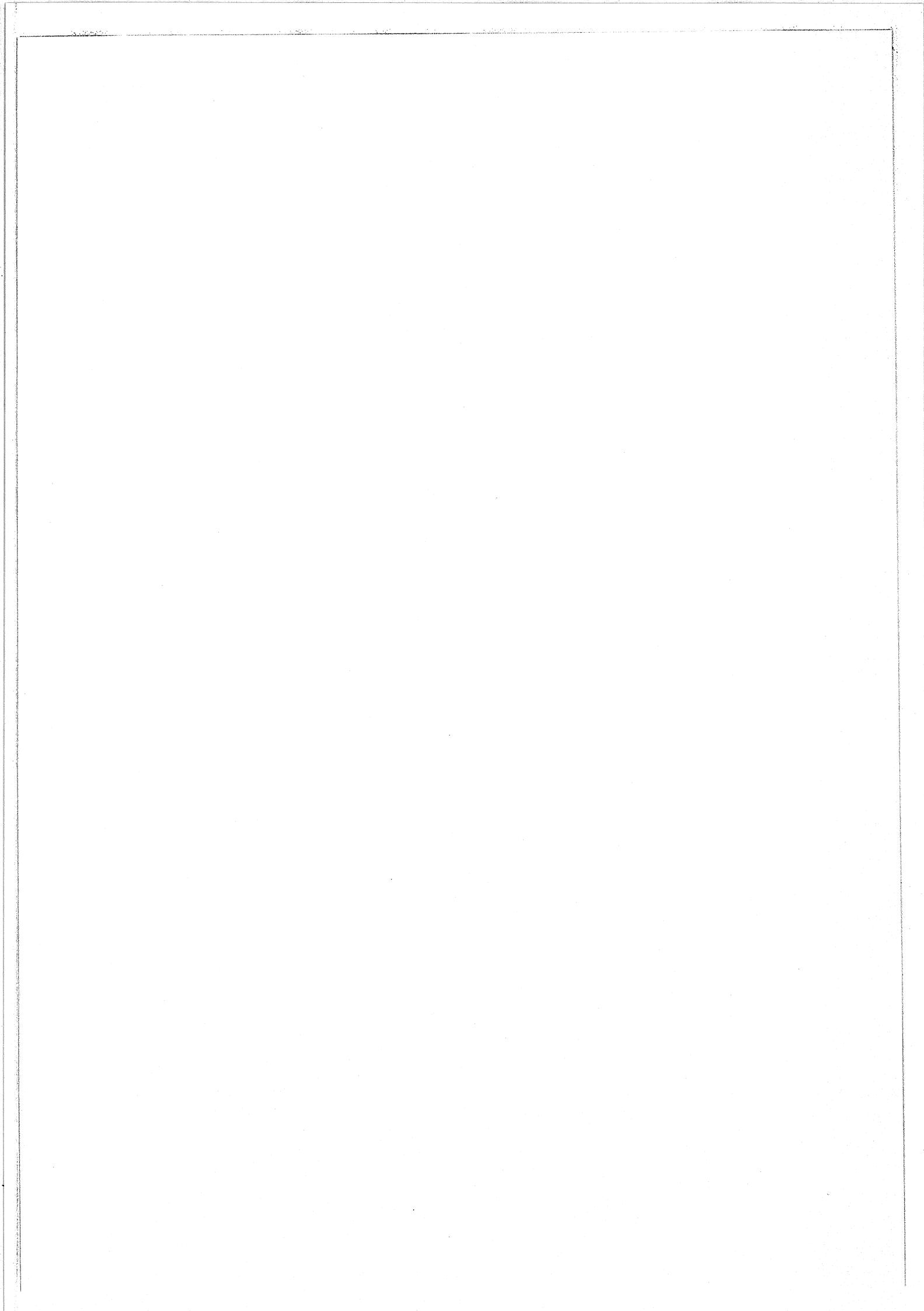
a) Izračunajte količinsko produktivnost!

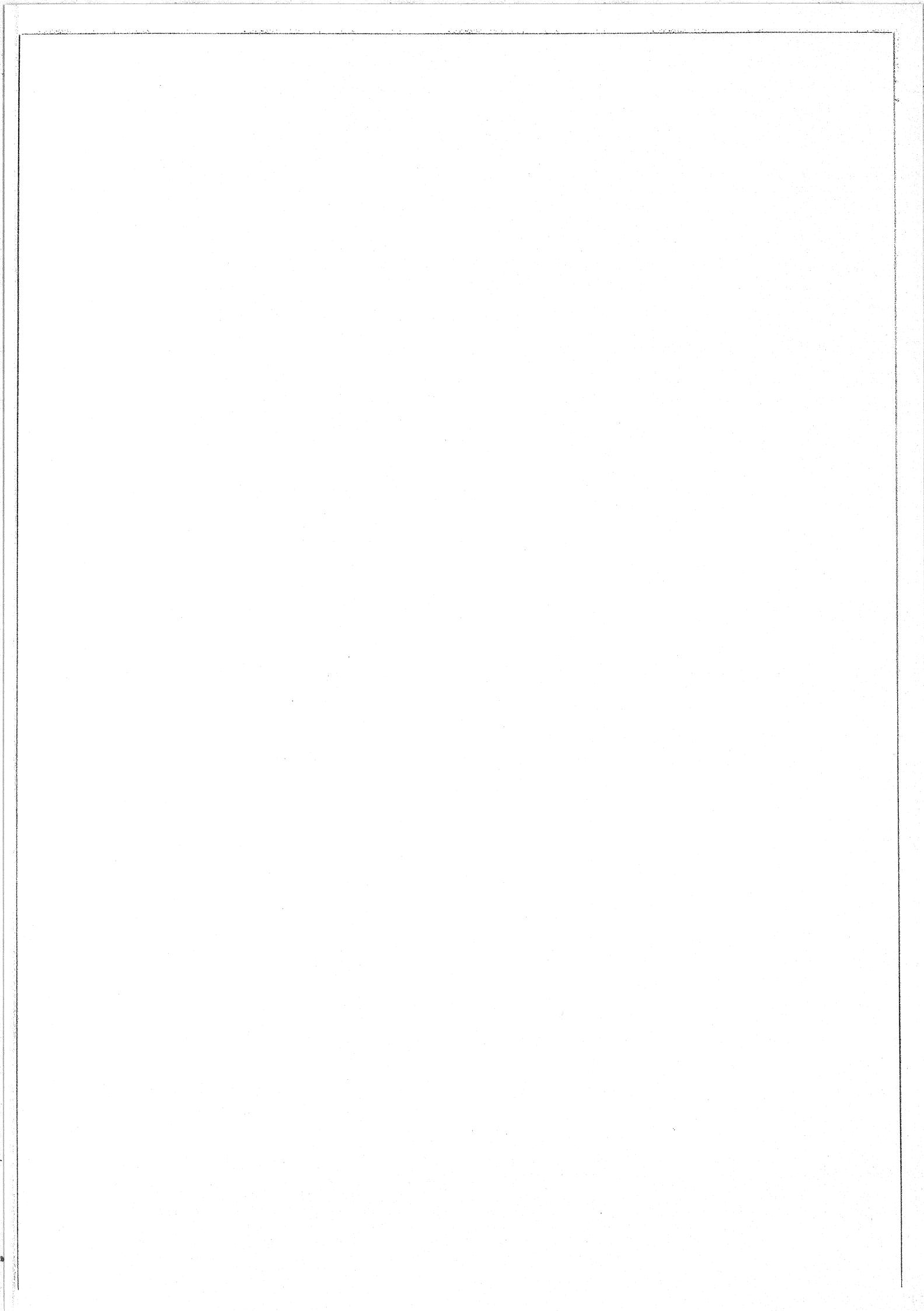
b) Izračunajte vrednostno produktivnost!

c) Izračunajte in pojasnite ekonomičnost?

d) Izračunajte dobiček!

e) Izračunajte donosnost kapitala!

Izpolnite tabelo z manjajočimi podatki!

Za kateri obseg proizvodnje bi se odločili vi, če veste, da je prodajna cena 22 d.e. na kos izdelka?

Količina Q (v 1000 kos)	Stroški				Prihodki in poslovni izd			
	Cenotni (TC)	Stalni (FC)	Spremenljivi (VC)	Mejni (MC)	Povprečni stalni (AFC)	Povprečni spremenljivi (AVC)	Realizacija (TR)	DOBICEK
0	15							
1		5						
2			2					
3								
4							10	
5								14,5
6	130							

